

Folkloorist ja avalikkusest üht- ja teistpidi

Eesti folkloristide 12. talvekonverents

2. ja 3. märtsil toimus Jõgevamaal Voore Puhkekeskuses kaheteistkümnes folkloristide talvekonverents, mis oli pühendatud Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juubelile – osakonna eelkäija Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi rahvaluulesektor loodi 1947. aastal. Konverentsil esinesid folklooriuurijad Argentinast, Eestist, Indiast, Soomest, Ungarist, Valgevenest ja Venemaalt. Kahe konverentsipäeva sisse mahtus 19 eesti-, inglis- ja venekeelset ettekannet, filmiõhtu, kontsert ning kultuurilooline jalutuskäik Voore külas.

Selleaastase konverentsi teemaks oli “Folkloor ja avalikkus”. Sõnavõtjad lähenesid nende kahe mõiste koosmõtestamisele võrdlemisi erinevate nurkade alt. Üks teema, mis mitmes ettekandes esile tuli, oli küsimus folkloristide asendist tänapäeva ühiskonnas, nende võimalustest ühiskonnas toimuvat mõjutada. Nii arutles Mari Sarv ettekandes “Rahvaluule kogud avalikkuse teenistuses” selle üle, kuidas on muutunud Eesti Rahvaluule Arhiivi kogude avalik tähendus – kas ja milliste eesmärkide jaoks on seal talletatud erinevatel aegadel teadusvälistel eesmärkidel kasutatud. Eda Kalmre suuresti autoetnograafiline ettekanne “Kellele kuuluvad meie ajalugu ja kohanimed? Võnnu näide. Folkloristina haldusreformi keskel” näitas seda, kui vähe on folkloristil vahendeid, et toimuvat mõjutada. Anu Korb aga vaagis ettekandes “Siberi eestlased: kogukond, uurija ja avalikkus” seda, kuidas on mõjutanud folkloristide huvi Siberi eesti kogukondade vastu nende käsitlemist meedias (ning kuivõrd on meedia ikkagi toonud esile neid aspekte, mis mõjuvad kodueestlase jaoks eksootiliselt).

Mitmeid ettekandeid ühendas usundi ja avalikkuse vahekorra vaatlemine. Mare Kõiva ettekanne “25 minutid tarkade majas” analüüsis ühte konkreetset usundilise materjali kogumisolukorda, tuues esile erinevad strateegiad, mida koguja kasutas, et muidu võõrastele kättesaamatut teavet omandada. Mihály Hoppáli ettekanne “Some aspects of shamanism” keskendus šamanistlike liikumiste olukorrale tänapäevastes ühiskondades. Baburam Saikia ettekanne “Belief and Politics in Institutionalized System of Neo-Vaishnava Religion: A Study on the Image of Sattrā in Contemporary Assam” käsitles religiooni ja poliitika suhteid Assamis ühe konkreetse uususundi näitel.

Mitmeid ettekandeid läbis huvi tänapäevase kujundkõne ja keelekasutuse vastu. Anastasiya Astapova sõnavõtt “Self-Reflexive Metaphors among Refugees in Estonia” analüüsis kõnekujundeid, mille kaudu Valgevenest pärit asüülitaotlejad mõtestavad oma olukorda (ning mis aitavad neil toime tulla võimaliku asüülist keeldumisega). Liisi Laineste ja Anneli Barani ettekanne “Suljest ja südamest. Kujundkõne “Tujurikkuja” (2015) kommentaarides” analüüsis fraseologismide rolli pagulastevastases vihakõnes. Liisa Granbom-Herrase ettekanne “Proverbs as Part of Common Language” analüüsis vanasõnade kasutamist soome ajakirjanduses. Serva pidi haakus selle grupiga ka Antti Lindforpsi satiiri olemusele keskenduv ettekanne “Performance of Moral Accountability and the Ethics of Satire in Stand-Up Comedy”.

Veel ühe (võrdlemisi hajusa) keskmena võib esile tuua narratiivsust. Oli nii traditsioonilisemaid narratiivikäsitlusi, näiteks Ljudmila Lobanova ühe konkreetse jututüübi kontekstualiseering ettekandes ““Põdrast jäid alles vaid sarved ja jalad” ehk põdralengend Višeri komide traditsioonis täna” ning Anatoli Panjukovi teoreetiline ettekanne

“Isekoostumise fenomen rahvaluules”. Anastasiya Fiadotava sõnavõtt “Sharing Humour within a Family in the Digital Age: A Case Study of Belarusian Dyadic Traditions” keskendus jutustamisele tänapäevases transmeedialises keskkonnas. Kaks ettekannet seadsid keskmesse aga jutustamise teraapilise funktsiooni. Piret Paali ettekanne “Palliatiiivravi ja meediamõjuline eutanaasiafantaasia patsientide narratiivides” tõi esile meedia mõju palliatiiivravi patsientide ootustele seoses raviga. Bárbara Galarza ettekanne “*The Crazy Man from War* in the Context of Folk Therapy: A Case Study of a Storytelling Event from Argentina” käsitles ühe konkreetse jututuübi terapeutilist funktsiooni ajaloolises kontekstis.

Ettekannete hulgas oli mitmeid põnevaid retrospektiivseid analüüse, mis keskendusid kas mõnele ajahetkele või jälgisid mõnd sündmust pikema ajaperioodi jooksul. Näiteks Merili Metsvahi ettekanne “Esimese öö õiguse teema 1910. ja 1920. aastate Eestis” jälgis selle motiivi levikut, ning küsis selle esilekerkimise põhjuste järele. Mall Hiiemäe ettekanne “Rahvakalendri elust ja elushoidmisest” vaatles rahvakalendri muutuvat rolli eesti 20. sajandi kultuurilises kommunikatsioonis. Ulla Savolaise ettekanne “Understanding Silence: Interplay of Personal and Public Memories of the Internment in Finland” käsitles Teise maailmasõja järel toimunud sakslaste laste ja naiste paigutamist kinnipidamisasutustesse – Savolainen toob esile selle, kuidas varem täielikult maha vaikitud juhtum on tõusnud meedia keskmesse ning analüüsib seda kuivõrd meedia-käsitlused haakuvad asjaga seotute mälestustega. Pille Kippari ettekanne “Avanemine: 20. sajandi teise poole rahvusvahelistest folkloorisuhetest” oli otseselt inspireeritud sellest, et konverents oli pühendatud EKM folklooristika osakonna juubelile – oma autobiograafilises sõnavõtus andis Kippar ülevaate folklooristide nõukogudeaegsetest välissuhetest.

Kuivõrd konverents oli pühendatud EKM folklooristika osakonna juubelile, lõppes esimene päev piduliku noodiga. Osakonna juhataja Mare Kõiva kõneles osakonna minevikust, olevikust ja tulevikust, ning andis üle tänukirjad osakonna endistele töötajatele ja püsikaastõulistele.

Katre Kikas

Presidendi rahvaluule kogumise preemia ja aasta Eesti Rahvaluule Arhiivis

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivile tõi aastalõpp rõõmsa numbri-uudise: 2016. aastal arhiveeriti ERAs 1 500 000. lehekülge pärimusest ehk siis nüüd on Eesti Rahvaluule Arhiivis tallel 1,5 miljonit käsikirjalehekülge!

Rahvaluule kogumispreemia said 2016. aasta eest Eesti Vabariigi Presidendilt kolm inimest: Merili Metsvahi, Maria Peep ja Maie Erik. Auhinnad andis üle Eesti Vabariigi President Kersti Kaljulaid.

Merili Metsvahi on Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas viinud läbi mitmeid eriilmelisi välitöid ning aidanud laiendada rahvaluule talletajate ringi. Koos teiste kolleegidega on ta korraldanud ja juhendanud ka suuremaid välitöid: 2001. aastal Kanepi kihelkonnas, 2002. aastal Karulas, 2010. aastal Põltsamaal, 2011. aastal Kihnus. Tänu asjatundlikule juhendamisele ja vahendamisele on tudengite kogutud